

בגדי כהונה ומשמעותם

[פרשת תצוה – נכתב ע"י הרב משה צוריאל, מתוך ספרו "אוצרות התורה" שיחה 3.
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

הקדמה

"תורת ה' תמימה, משיבת נפש" (תהלים יט, ח). אין בתורה תוספת או מגרעת, אלא היא האיזון המושלם (מורה נבוכים ב/ט). ולכן גם לא יוכל להתבטל דבר אחד מדבריה, בשום דור מן הדורות. כדברי "עקידת יצחק" (ב/קסא:) – "שלא יפול בה דבר בזמן מן הזמנים שיהיה ריק מן תועלת".

והנה זהו פסוק מפורש, משה מצַנֵּה לדורות: "ויאמר אליהם שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר תצום את בניכם לשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת" (דברים לב, מו). וכבר ראינו ברש"י (על דברים ד, ו) "ושמרתם. זו המשנה. ועשיתם. זו המעשה". הרי מוטל עלינו שאם אי אפשר לקיים, עלינו ללמוד ("לשמור"). ואדרבה, אנו מחויבים מיתה אם שכחנו "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים..." (אבות, ג), "אא"כ מחמת האונס של "תקפה עליו משנתו". וגם במצוות שאנו מקיימים בזה"ז, אם חיסרנו את הכוונות, את הבנת הטעמים, ה' מאיים עלינו בעונש נורא כדלהלן.

"ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים" (דברים ד, ו) (כידוע "בינה" היא תוספת העמקה שהאדם מבין דבר מתוך דבר, ומוסיף על מה שנאמר לו מפי רבותיו, והם הם כל ספרי רבותינו הראשונים והאחרונים). וממשיך שם המקרא (פסוק ז) – "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך" (מפרש ירושלמי, ברכות ה, א – "הסובר תלמודו, לא במהרה הוא שוכח, שנאמר 'הדברים אשר ראו עיניך'")
כותב רש"י: "אז כשלא תשכחו אותם, ותעשום על אמיתתם(!), תיחשבו חכמים ונבונים. ואם תשכחו אותם, מתוך שכחה, תיחשבו (בעיני העמים) פְּשוּטִים".
ואין ספק כי רש"י ראה פירוש וייעוד זה בדברי חז"ל, באיזה מקום. ובזה נבין כיצד ירדנו פלאות בעיני אוה"ע בזמננו.

וממשיך "עקידת יצחק" (שם) שכאשר האדם לומד הלכות פריקה וטעינה, ומעיין בטעמא דקרא, הוא מחדיר לליבו ביטול רגשות איבה לצורריו. רווח נקי זה נשאר אתו לאורך ימים, ואפילו לא הזדמנה לו מעשה של פריקה וטעינה בפועל.

בגדי כהונה ועניינם

בסוגייתנו (בגדי כהונה) הרי מפורש בקרא – "ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו ליי" (כח, ג). והרי בהלכות חייטות אין צריכים "חכמי לב", אלא מומחיות מקצועית. אלא פשיטא כי מדובר בכוונות פנימיות. וממשיך "עקידת יצחק" (קסג:): "ענין בגדי כהונה, הלומד בתורתם ומעיין תכונתם ותכליתן – יועיל לו בכל עת וזמן להסיר הבגדים הצואים מעליו ולהלבישו מחלצות טהורות ונקיות" (ע"פ זכריה ג, ד).

והנה חז"ל עצמם הדגישו את הכוונות הפנימיות, ואמרו (זבחים פח:): כי –

- א. המצנפת - מכפרת על גסות הרוח ("יבוא דבר שבגובה ויכפר על דבר שבגובה").
- ב. אבנט - מכפר על הרהורי הלב (שהרי הוא חגור המבדיל וחוצץ בין לבו לערוה).
- ג. כתונת - מכפרת על שפיכת דמים, כמ"ש אצל יוסף "ויטבלו את הכתונת בדם" (בראשית לו, לא)
- ד. מכנסים - מכפרים על גילוי עריות (ייעשו להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה").

הרי כאן ארבעה בגדי כהן הדיוט, בשרות היום-יום.

עוד אמרו בענין ד' בגדי זהב שכהן גדול לובש ביום הכיפורים :

- א. כי ציץ בא לכפר על עזות מצח (כמ"ש "ומצח אשה זונה היה לך, מאנת הקלם", [ירמיה ג]).
- ב. מעיל מכפר על עון לשון הרע ("יבוא דבר שבקול, פעמוני זהב, ויכפר על דבר שבקולי").
- ג. חושן משפט, על עוות הדין.
- ד. אפוד על עון ע"ז ("אפוד ותרפים", הושע ג).

בלי ספק די לנו גילוי מילתא של חז"ל בענין אחד ללמדנו גישה ומהלך-חינוכי בכל שאר חלקי התורה, לחפש טעמים כאמור.

ביאור א' - ע"פ עקידת יצחק.

נזכיר בקצרה ביאוריו של "עקידת יצחק".

- נתחיל במצנפת, תיקון לגסות הרוח. כתוב "וגם בדרך כשסכל הולך, לבו חסר ואמר לכל סכל הוא" (קהלת י, ג) - כלומר באופן פסיעותיו, בצורה שמנענע את גופו, ומעל לכל - בצורת לבישתו, הוא מכריז על עצמו שהוא "גדול בעיני עצמו".
- חז"ל ציירו את גס הרוח "קובעו (=כובעו) לאחוריו" (מסכת דרך ארץ, יא), כלומר כדי שיראו כולם את בלוריתו המגודלת יפה. הנה לעומת זה אצל כה"ג היה מקום פנוי בין מצחו למגבעתו, שם יניח תפילין שבראש, אשר דינם להיות גלוי "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" (דברים כח, י). ממילא נתקיימו דברי הרמב"ם (הלי תפילין ד, כה) - "שכל זמן שהתפילין בראשו הוא עָנִיו וירא-שמים ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטלה...".
- וכן על הציץ (הבא לכפר על עזות מצח) היה חקוק "קודש לה'", כי מי לנו עז פנים יותר ממי שמכחיש שלטון של ה' בעולם וכופר בהשגחה ושכר ועונש.
- ובענין המכנסיים, והרי היה די לכסות רק אותו מקום הערוה בלבד? כיון שבלאו הכי היתה כתונת המכסה כל האורך. ומדוע אם כן היו המכנסיים, "ממתנים ועד ירכיים"? (אורך רב עד לארכובה! = בָּרָךְ) ועונה: "תוספת הפרישות מאותו הענין ממש, שנאמר 'לכסות בשר ערוה'. "עכ"ל.
- ענין הכתונת, היה בדרך כלל בגד קצר שלא הגיע נמוך מן השוק, כדי שהרוצחים יוכלו לרוץ מהר לביצוע פשעיהם, או להמלט אח"כ. אבל כתונת הכהנים היתה ארוכה והגיעה עד העקב, כמלבוש הבתולות (שמו"א יג) או עשירים הנחים בבתיהם (כתונת של יוסף, בראשית לו).
- וענין האבנט, שכאשר מנהגם היה אז ללבוש חולצה ארוכה או מעיל ארוך, המפריעה להליכה במהירות, מי שרצה להזדרז היה חוגר למתניו את בגדיו כדי שלא יפריעו לו בהליכתו. ולכן כותב: "אבנט היא אפודה על לבו. להיות מזורז ומופשט אפילו מהרהור הלב בדברים האסורים, או מחשבות [שהן] החיצונים לשלימותו"
- וה"חושן" הוא כנגד "לא תכירו פנים במשפט" - הרי היו שמותיהם של כל השבטים שם, באופן שוויוני. אהרן קבל מצות החושן, הודות שלא קנא למשה על שליחותו, למרות שהיה צעיר ממנו בגיל (רש"י על שמות ד, יד).
- ענין "אפוד" מסמל ע"ז, מבאר "עקידת יצחק" שהוא מכסה על חציו התחתון של האדם, כמ"ש במגילה (כה:). על ליצנות מע"ז, ובוזה הבדילנו מאוה"ע.
- ועל המעיל, "ונשמע קולו בבואו אל הקודש" דוקא, ולא בסתם פטפוטים.

ביאור ב' – ע"פ הרמ"ק.

גם ר' משה קורדוברו (סידור "תפלה למשה", דף שעה), העמיק לבאר ברעיונות הגנוזים בבגדי כהונה הללו. ארבעה בגדי לבן (שהלכו בהם כהנים הדיוטות, יום יום) מסומלים בארבעה אותיות יהו"ה. אבל כוחם של ד' בגדי זהב של יום הכיפורים הגיעה השפעתם עד לביטול מדת הדין המתוחה, בד' אותיות אדני"י.

החילונו לעיל: (והם בגדי כהן הדיוט)

1. **נגד י' שבשם יהו"ה, בגד מצנפת.** כי חכמת האדם היא במוחו, ושם המקור הראשי לגאוותם של הבריות "הנה החכמה היא המביאה יותר את האדם לידי התנשאות וגאווה, כי היא מעלה באדם בחלק הנכבד שבו" ("מסילת ישרים", פרק כב).

2. **נגד אות ה' שבשם יהו"ה, בא אבנט לכפר על הרהורי הלב.** כי האדם מבין בליבו (ישעיה ו/ו).

3. **נגד אות ו' שבשם יהו"ה, כתונת לכפר על שפיכת דמים.** והנה הגר"א (על משלי ב, ג) חילק בין 'בינה' ל'יתבונה'. כאשר חז"ל דרשו (ויקרא א, ב) "מן הצאן, להוציא את המוקצה לע"ז: ומן הצאן, להוציא את הנוגח". דרשה זאת נקראת "בינה" להוציא דבר מדבר. אבל משום מה יש לדרוש ביטול החיים (נוגח) מן אות ו' דוקא? זוהי הנקראת "יתבונה" - ומבואר מאד מהותה של אות ו' (זהר א/ב, א/רמא: "ונתתם לי אות אמת").

4. **ומול אות ה' אחרונה שבשם יהו"ה, של מכנסים,** מול יסוד היהדות, שמירת ברית קודש.

כן לימד אותנו רמ"ק דעת: (בבגדי כהן גדול)

1. **כי מול אות א' של אדני"י יש ציץ,** כי איך לא יבוש האדם להרים פניו מול "אלופו של עולם" (חגיגה טז). והוא יחידו של עולם, כתר העולם.

2. **מול אות ד' שבשם הנ"ל יש מצות מעיל עם פעמונים.** הוזהרנו "שמור פתחי פיך" לא לדבר לשון הרע, כלומר לשים לפה "דלת סגירה" (=אות ד'). כלשונם הברורה של חז"ל: "אמר לו הקב"ה ללשון, כל אבריו של האדם מבחוץ ואתה מבפנים, ולא עוד אלא שהקפתי לך שתי חומות, א' של עצם (שיניים) וא' של בשר (שפתים). מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה?" (ערכין טו:).

3. **מול אות נ' שבשם הנ"ל קבע לנו ה' מצוות חשן** (אותיות נח"ש, עיין זהר ג/קפ:). כלומר, עיוות דין בא מצד נחש עקלתון, ומתיישר ע"י נ' (זהר ב/רטו:).

4. **נגד אות י" של שם הנ"ל, אפוד של מדת מלכות,** "ודוד חגור אפוד בד" (שמו"ב ו, יד).

גם **רש"ר הירש** (עיין שמות, דף שעה), העמיק לבאר ברעיונות הגנוזים בבגדי כהונה הללו. עיין שם.

רבנו "חפץ חיים" כתב בהקדמה ראשונה (דף 2) של "לקוטי הלכות":

"והנה באמת ייפלא לי שהיו צריכים להרבות בלימוד סדר קדשים יותר מאחרים (כי ע"פ מנחות קי.) – נחשב לו ללומד, כאילו הקריב קרבנות בפועל) ונהפוך הוא ש"העולם" ממעטין בלימוד סדר קדשים מאד... ואילו היו מבשרין לנו שנבנה בית המקדש, ברור הדבר שאפילו הקטן שבישראל לא היה מתעצל לפזר כמה עשירות רוי"כ (=מטבעות חשובים) ליסע לאה"ק להקריב עולה לפני ה' על עניני עשה שעבר בימיו, ולהקריב תודה על כמה טובות ונסים שנעשו לו בימי חייו... ומה איכפת לו שהקב"ה ברוב חסדו הבטיח שיחשיב לימודנו בעניני הלכות אלו כאילו אנו מקריבים קרבן ממש, ואין צריך על זה לכתת רגליו לנסוע ולא להרבות בהוצאות כספיות, אלא קרוב אלינו הדבר מאד, כל אחד ואחד בביתו. ואעפ"כ אנו מתעצלים בזה". עכ"ל.

הרי לנו מוסר נמרץ להרבות בלימוד גם בפרשיותנו על בגדי כהונה, שכאמור בזבחים (פס:). מכפרים לנו על הרבה גופי עבירות.